

питања пореза на промет и његовог планирања, како се и којим поступцима одређују обавезе привредних предузећа према држави у форми овог пореза и како се врши његов обрачун. Такав начин излагања условљен је самом наменом публикације која службеницима финансијских служби треба да послужи као драгоцен извор информација о бројним питањима која стварају тешкоће у њиховом свакодневном раду. Оно што за југословенске читаоце може бити интересантно и на чему се треба задржати приликом приказивања једне овакве публикације јесу шири оквири питања циља и дејства пореза на промет. Ваља, међутим, напоменути да постоји не тако мала разлика између Совјетског и нашег пореза на промет. Та разлика се огледа у нешто ширим његовим задацима у нашем привредном и финансијском систему где порез на промет представља веома погодан инструмент за усклађивање робних и новчаних фондова и преко тога за вођење једне прилично еластичне политике цена.

Излажући на самом почетку своје публикације основне карактеристике пореза на промет, Жаданов инсистира на томе да овај порез у СССР представља погодан инструмент за захватање дела акумулације у привредним предузећима и омогућава њено прикупљање у буџете преко којих се врши финансирање потреба читаве социјалистичке заједнице. Поред тога, аутор наводи и друге одлике пореза на промет које се састоје у контролној функцији пореских органа над радом и посебно финансијским пословањем предузећа. У поступку састављања и извршења плана прикупљања средства путем пореза на промет финансијским органима пружа се могућност не само да прате привредни успех и финансијско пословање предузећа већ и да врше сталну и ефикасну контролу над њима. Наравно да ова контрола представља не само друштвени интерес већ је истовремено и врло корисна са становишта самог предузећа коме се указује на добре и лоше стране пословања. Најзад, могуће је, по речима аутора, навести и неке друге корисне стране овакве организације у којој финансијски органи могу вршити не само обрачун и наплату пореза односно контролу пословања већ и утицати на привредне организације да изврше и пребаце свој план производње, користе дотада скривене могућности за повећање производње, шире асортиман својих производа и воде сталну бригу да готови производи дођу што пре до потрошача.

Публикацију иначе чине три посебне главе. После прве, која је посвећена основним питањима значаја и карактеристика пореза на промет и основама планирања пореза на промет у СССР, аутор је у другој глави своју пажњу усредредио на приказивање особености у планирању пореза на промет у појединим привредним областима и гранама. Овај други део публикације свакако да привлачи пажњу оних који управо раде на тим проблемима као и свих других који показују интерес за проучавање привредних и посебно пореских проблема СССР. Трећа, и последња глава посвећена је анализирању начина вршења контроле извршења плана прикупљања средстава путем пореза на промет.

Мирослав Петровић

В. П. Грибанов: ОТВЕСТВЕННОСТЬ СТОРОН ПО ДОГОВОРУ ПОСТАВКИ,
Москва, 1962, 116 с.

У општем развоју совјетског правног система, место, улога и значај уговора као инструмента промета производа и услуга између носиоца привредне активности — државних привредних предузећа, има свој посебан развојни пут. Мада аутор ово не третира, мислимо да је корисно подсетити

да после периода Нове економске политике совјетско право и правници у дуги низ година гледали на уговор као нешто туђе, страно, па и штетно за социјалистичку планску привреду, а у мери у којој је он и даље постојао, то се сматрало као некако нужно зло. Ово је између осталог било резултат и централизованог административног планирања.

Данас, међутим, уговор доживљава, ако тако можемо да кажемо, своју ренесансу у совјетском праву. Програм КП Совјетског Савеза предвиђа да је у комунистичкој изградњи непосредно са даљим усавршавањем и побољшањем метода планирања народне привреде „неопходно у потпуности искористити робновчане односе у вези са новом садржином коју они добијају у периоду социјализма“. Из овога произилази да је потребно на све могуће начине користи форму уговора за организовање привредних веза, као средство које на најбољи начин осигурава правилно сједињавање плана и привредног рачуна и спровођење у живот принципа демократског централизма. Посебно велики значај и важно место има уговор о испоруци. Значај уговора о испоруци у привредном животу земље огледа се у томе што у условима деловања у социјалистичкој економији закона планског развика привреде и закона вредности, уговорна форма осигурава боље спајање планских наређења централних органа са оперативном самосталношћу и иницијативом предузећа, заснованих на привредном рачуну.

Благовремено, тачно и потпуно испуњење уговора о испоруци у условима привреде не само што је значајно за функционисање и развој привреде, како истиче аутор, него од извршења уговора, мислимо, зависи и суд о томе да ли и у којој мери у социјалистичкој планској привреди уговор може да испуни поверену му значајну функцију. Стога се и питање одговорности за неизвршење уговора о испоруци, када је и уколико до овога дође, поставља различито у односу на класично грађанско право не само у погледу интензитета него се појављује и у неким новим видовима.

Извршење уговора прати кривична, административна и грађанско-правна одговорност. Кривичној и административној одговорности подлежу у закону предвиђеним случајевима руководиоци и одговорна лица у предузећима, привредним организацијама и установама који нису испунили планове и задатке у вези испоруке. Грађанскоправну одговорност сноси привредна организација као правно лице — субјект уговорних односа. Грађанскоправна одговорност има имовински карактер и има за циљ како имовинско кажњавање стране која није извршила уговор тако и успостављање ранијег имовинског положаја уговорне стране која је због овога претрпела штету.

После уводних излагања аутор врши исцрпну анализу одговорности уговорних страна по уговору о испоруци, богато документовану арбитражном праксом.

У погледу услова одговорности по уговору о испоруци аутор наводи да се по совјетском праву траже следећи: (а) неиспуњење или неодговарајуће испуњење уговора. Ово је општи услов. (б) Противправно понашање стране која је нарушила уговор. То је оно понашање које је у супротности са нормама совјетског права. Тако, на пример, није одговорно предузеће које не испуни уговор о испоруци закључен на основу планског задатка, ако је орган, чија одлука је обавезна за обе уговорне стране, изменио плански задатак после закључења уговора. (в) Постојање штете на страни друге уговорне стране. Код овог услова налазимо се у присуству једне значајне специфичности совјетског права. Наиме, прописима је одређена висина уговорне казне и пенала коју је одговорна страна дужна да плати другој уговорној страни без обзира да ли је ова претрпела или не штету. На овај начин уговорна казна и пенали представљају средство обезбеђења уговорне дисциплине. Уколико друга страна тражи и накнаду штете, онда се мора утврдити да штета постоји и колико износи. Тек у овом случају постојање штете је обавезан услов за наступање одговор-

ности. (г) Постојање узрочне везе између противправне повреде уговора и проузроковане штете. (д) Кривица стране која је прекршила уговор. Кривица обухвата и умишљај и нехат и она представља општи услов. У низу случајева одговорност уговорних страна по уговору о испоруци наступа и при непостојању кривице на страни уговорне стране која је противправно прекршила уговор. Као случајеве ове врсте аутор наводи: одговорност уговорне стране за неизвршење уговора које наступи без кривице његовог, у планској хијерархији претпостављеног, вишег органа; одговорност за неизвршење или неодговарајуће извршење уговора због кривице трећих лица са којима страна, која је прекршила уговор, стоји у уговорним односима; одговорност за непосредне извршиоце уговора на које је уговорна страна пренела извршење појединих обавеза из уговора о испоруци; одговорност по новчаним обавезама.

Правни извори који регулишу одговорност по уговору о испоруци су Основи грађанског законодавства СССР (чл. 44-50), Уредба о испоруци робе производно-техничке намене (чл. 58-81 и др.), и Уредба о испоруци робе широке потрошње (чл. 57-82 и др.), Посебни услови за испоруку појединих врста производа, као и други за уговорне стране обавезни прописи. Одредбе које регулишу одговорност у уредбама о испоруци су императивног карактера. Поред тога обе Уредбе одређују да се не допушта уношење у посебне услове испоруке и у уговоре правила која ограничавају одговорност уговорних страна за неизвршење преузетих обавеза.

Остали део ауторових разматрања посвећен је посебним врстама одговорности.

Одговорност за прекоредну испоруку је специфичан вид одговорности који произилази из административног планског регулисања привреде. Прекоредна испорука настаје када предузеће не изврши испоруке предузећима и привредним организацијама који су планом одређени него другим предузећима. Ово је обично последица стављења месних интереса испред општедржавних, што доводи до тога да се не обезбеди благовремена испорука у друге економско-административне рејоне, савезне републике, итд., а што има посебно штетних последица за плански развој совјетске привреде у целини. Одговорно предузеће (испоручилац) плаћа уговорну казну у висини 100% од вредности извршене прекоредне испоруке и то предузећу коме је требало да изврши испоруку.

Одговорност за неиспоруку о року обавезује испоручиоца да плати уговорну казну и то за производе производно-техничке намене 3%, а за робу широке потрошње 2% од вредности неиспоручене робе. Како је рок испоруке по правилу једномесечан, то се ова уговорна казна плаћа чим протекне месец у коме је испорука требала да буде извршена. Међутим, плаћање ове уговорне казне не ослобађа испоручиоца обавезе да изврши испоруку. Принцип реалног извршења уговора је и овде стриктно спроведен.

Посебна одговорност се предвиђа у совјетском праву за повреду асортимана код уговора о испоруци. У погледу утврђивања асортимана одлучујућа улога припада трговачким предузећима с обзиром на њихов положај купаца у односу на индустријска и друга предузећа, а продаваца у односу на становништво. Уредба о испоруци робе широке потрошње предвиђа да у случају неслагласности испоручиоца са предлогом купца у погледу асортимана робе, и то како приликом годишњег утврђивања, тако и при вршењу кварталне спецификације, купац има право да одбије робу коју му испоручилац предлаже због неодговарајућег асортимана. Међутим, купац нема право да одбије пријем испоруке због неодговарајућег асортимана, ако ово одбијање није извршио благовремено, тј. приликом закључења уговора или у почетку кварталног периода. За нарушење асортимана плаћа се 3% од вредности испоруке. Ово само за ону испоручену робу која није одговарајућег асортимана. Накнадно извршење испоручи-

лац може извршити било у уговором одређеном асортиману, било у асортиману који уговорне стране утврде у накнадном споразуму.

Одговорност за квалитет испоруке састоји се у одговорности за не-квалитетну испоруку и одговорности за испоруку неодговарајућег квалитета. Неквалитетна се сматра она испорука када роба по својим својствима не одговара општесавезним стандардима, техничким условима и другим прописима утврђеним особинама и при томе не може бити искоришћена према њеној директној намени. Овакву испоруку прималац има право да одбије. Испоруку робе неодговарајућег квалитета, тј. робе која иначе одговара прописаним стандардима и техничким условима и која може да се искористи према њеној директној намени али која не одговара квалитету одређеном у уговору купац има право да одбије и да тражи повраћај цене и уговорну казну.

Крај ауторових разматрања о одговорности по уговору о испоруци посвећен је одговорности купца (примаоца) и одређивању обима и висине штете када се ова тражи односно накнађује.

Прегледно и правнички написана, ова књига о одговорности по уговору о испоруци представља користан извор за проучавање уговора и уговорног права у Совјетском Савезу који су за југословенско право и правнике од интереса не само ради сазнања, регистровања о томе како је једно питање регулисано у једном националном праву него, и у томе је посебан интерес, како су уговор и уговорна одговорност третирани и постављени у једној социјалистичкој земљи, какво им је место и какву функцију врше у планској социјалистичкој привреди.

Добросав Митровић

Jean Hémard: LE STATUT DE LA FEMME EN EUROPE OCCIDENTALE AU XXe SIÈCLE. (Extrait des Recueils de la Société Jean Bodin, Tome XII: La femme.) Bruxelles, 1962, Les éditions de la Librairie encyclopédique, 516—576, pp.

У овој монографији дат је упоредоправни приказ положаја жене у земљама Западне Европе у XX веку. — У самом уводу писац наглашава да су у првој половини XX века настале значајне промене у статусу жене у Западној Европи и то како на плану политичком тако и на плану економском, социјалном и у области приватног права. Он с правом констатује да је до изједначења положаја жене са положајем мушкарца дошло пре свега под утицајем економских чинилаца.

Излагања су подељена у три дела: а) статус жене у јавном праву; б) њен статус у приватном праву; в) њен статус у економском и друштвеном животу.

Писац је излагања о положају жене у јавном праву изнео у три пододелка: у вршењу политичких права од стране жене, у вршењу јавних функција и у постојању женских политичких покрета.

Жена је у земљама Зап. Европе постепено добијала политичка права. Најпре је добила право да учествује у општинским изборима под одређеним условима (ако плаћа порез или има потребне године старости које варирају од земље до земље), затим да учествује и у општим изборима и најзад право да буде и бирана. После другог светског рата у свим земљама Зап. Европе жене уживају политичка права без икаквих ограничења. Једини изузетак у том погледу претстављају Швајцарска и Монако. у Швајцарској се, осим романских кантона, не признају жени скоро никаква политичка права, а у Монаку им се признаје само право гласа на општинским изборима.